

СПИСОК ЛІТЕРАТУРЫ:

- 1 *Загвязинский В.И. Методология и методика социально-педагогического исследования. Книга для социальных педагогов и соц. работников / В.И. Загвязинский. – М.: Изд-во АСОПиР. 1995. – 155 с.*
- 2 *Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество / В.А. Кан-Калик, Н.Д. Никандров. – М.: Педагогика, 1990. – 144 с.*

УДК 168:378.7

*Колісник-Гуменюк Ю. І., кандидат педагогічних наук,
Відокремлений структурний підрозділ
«Львівський навчально-науковий центр професійної освіти»
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
М. Львів, Україна*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО РІВНЯ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ХУДОЖНІХ ДИСЦИПЛІН У ЗВО

***Анотація.** Основною метою нашого дослідження була перевірка теоретичних і практичних знань педагогів ЗПТО і ЗВО щодо застосування інтерактивних методів навчання у сучасній професійній підготовці фахівців художнього профілю; розкриття сутності основних показників ефективності застосування інтерактивних технологій навчання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців; перевірка знань студентів до і після застосування інтерактивних технологій навчання. Ця мета зумовила характер основних завдань, що потребували вирішення в ході експерименту: розроблення діагностичного інструментарію; відстеження рівня готовності педагогів ЗПТО та викладачів ЗВО до самоосвіти та самовдосконалення; виявлення готовності педагогів ЗПТО та викладачів ЗВО до інноваційної діяльності; виявлення труднощів у прагненні педагогів ЗПТО та викладачів ЗВО до самовдосконалення; надання рекомендацій щодо підвищення професійної компетентності педагогів ЗПТО та викладачів ЗВО художнього профілю.*

***Ключові слова:** викладачі, студенти, самовдосконалення, художній профіль, критерії, компоненти, інтерактивні методи, чинники, фактори, ЗВО художнього профілю, ЗПТО.*

*Yuliya I. Kolisnyk-Humenyuk, Ph.D. (Pedagogy), Senior Researcher
Separate structural subdivision
“Lviv Educational and Scientific Center of Professional Education”
M.P. Drahomanov National Pedagogical University
Lviv, Ukraine*

ANALYSIS OF THE CURRENT LEVEL OF TRAINING OF TEACHERS OF PROFESSIONAL-ARTISTIC DISCIPLINES AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

***Abstract.** The main objective of our study was to test the theoretical and practical knowledge of the teachers of Vocational Education Institutions and Higher Education Institutions for the use of interactive teaching methods in the modern professional training of specialists in the artistic profile; disclosure of the essence of the main indicators of the effectiveness of the use of interactive learning technologies in the process of training future professionals; Verifying students' knowledge before and after the application of interactive learning technologies. This goal has determined the nature of the main tasks that needed to be addressed during the experiment: the development of diagnostic tools; monitoring of the level of readiness of the teachers of the Vocational Education Institutions and the teachers of the self-education for self-education and self-improvement; Identification of the readiness of Vocational Education Institutions teachers and professors of Higher Education Institutions to innovate; Identification of difficulties in the pursuit of Vocational Education Institutions teachers and*

self-improvement teachers; providing recommendations on improving the professional competence of the teachers of the Vocational Education Institutions and professors of artistic profiles.

Key words: *teachers, students, self-perfection, artistic profile, criteria, components, interactive methods, factors, factors, artistic profile, Vocational Education Institutions.*

Художньо-педагогічна освіта України нині має низку проблем, серед яких важливе місце посідає проблема взаємозв'язку науки і мистецтва, а також поява нових концепцій викладання професійно-художніх дисциплін на різних етапах формування особистості. Відомо, що вітчизняна вища освіта не повністю відповідає новим соціальним запитам і не сприяє швидкому становленню інформаційно-технологічного суспільства. Криза системи вищої освіти зумовлена її інертністю, консерватизмом, відсутністю надійного механізму, який дозволив би їй динамічно змінюватися відповідно до вимог часу, запитів соціуму, соціально-економічних реалій, адекватно реагувати на них. Зокрема кількісні та якісні зміни в системі вищої освіти не відповідають ані темпам, ані глибині трансформацій, що відбуваються в суспільстві. Професійній підготовці фахівців загалом властиві такі недоліки, як: відсутність чітко визначених вимог роботодавців до випускників; нераціональне використання навчального часу учасників освітнього процесу; недостатня ефективність управління навчанням та якістю знань студентів; неврахування індивідуальних якостей і здібностей студентів і потенціалу викладачів для покращення та інтенсифікації навчального процесу; низький рівень контролюваної підсистеми і моніторингу освітніх досягнень.

Погоджуємося з науковцями, які стверджують, що з низки причин нині в Україні вища освіта, на жаль, знецінюється: через масовий характер і низьку якість випускників ЗВО; відсутність чіткої державної політики у галузі освіти; невизначеність соціальних результатів, на які має бути зорієнтована діяльність викладачів; наявність деструктивних факторів (падіння престижу освіти, погіршення матеріально-технічної бази закладів, низька оплата праці педагогів), що призводить до сповільнення процесу модернізації національної системи підготовки педагогічних кадрів.

Ці складні проблеми накладаються також на функціонування закладів художньо-педагогічної освіти, яка є невіддільною складовою системи вищої освіти держави. Досвід художньо-педагогічної освіти свідчить, що питання підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін до різних сфер художньої та освітньої діяльності перебуває в діалектичній залежності від особливостей розвитку суспільства, образотворчого мистецтва, вимог, які висуваються до закладів у процесі формування фахових знань, умінь і навичок, засвоєння поглядів, мислення викладача.

Аналіз практики навчання фахівців у закладах освіти професійно-художнього профілю виявила відсутність у значної кількості викладачів

професійно орієнтованих дисциплін належної педагогічної підготовки. Переважна більшість викладачів мають лише художню освіту, яку вони здобувають у художніх коледжах, інститутах, академіях мистецтв України. У зв'язку з цим викладачі професійно-художніх дисциплін починають вивчати основи педагогіки і психології тільки на курсах підвищення кваліфікації, а в окремих випадках в системі післядипломної педагогічної освіти під час одержання другої вищої освіти, або під час навчання в аспірантурі. Вважаємо, що лише викладач, який всебічно володіє художньою спеціальністю та психолого-педагогічними знаннями, є цілком підготовленим до професійно-художньої педагогічної діяльності. Адже викладач, який має лише вищу художню освіту проводить заняття інтуїтивно, не враховуючи методичних особливостей професійної освіти, допускаючи значні методологічні упущення в розробці навчально-методичного забезпечення занять. Низькі показники професійно-педагогічної діяльності, проблема цілеспрямованої підготовки педагогічних працівників професійно-художньої школи потребує структурних і змістових змін в чинній системі вищої професійної та, зокрема, педагогічної освіти. Актуальною є потреба у відкритті факультетів, які готували б викладачів художнього напрямку, а також впровадження дисциплін: «Педагогіка», «Психологія», «Методика викладання загальнохудожніх і професійно орієнтованих дисциплін» в освітньо-професійні програми підготовки художників у ЗВО. Так у Львівській академії мистецтв і Харківській державній академії дизайну і мистецтв відкрито кафедри педагогіки. Крім того, майбутні викладачі спочатку здобувають базову художню освіту в коледжах художнього профілю, а після цього – педагогічну в закладах вищої освіти III-IV рівня акредитації.

Існує ще одна модель психолого-педагогічної підготовки викладача професійно-художніх дисциплін – в системі післядипломної освіти. Здобуття другої вищої освіти, зокрема педагогічної, здійснюється на комерційних засадах, тобто викладачі, які мають вищу художню освіту, на платній основі додатково здобувають педагогічну в закладі вищої освіти. Усі моделі підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін спрямовані на формування в них художніх і педагогічних умінь, які є важливим чинником якісної вищої художньо-педагогічної освіти.

Більшість молодих людей вступаючи до закладу вищої освіти недостатньо усвідомлює правильність свого вибору. Це зумовлене віком абітурієнтів, недостатнім життєвим досвідом, надмірним впливом батьків на рішення щодо напрямку навчання, певними життєвими обставинами. Зокрема, дослідження мотивів вступу на педагогічні спеціальності в Інституті педагогіки і психології в НПУ імені М.П. Драгоманова свідчить, що лише 29–32 % першокурсників свідомо обрали педагогічну професію, решту приваблюють інші обставини,

зокрема додаткові до основної кваліфікації спеціальності та спеціалізації, можливість працевлаштування не тільки у школі, а у ЗВО чи інших установах, на виробництві (наприклад, тренером, психологом, менеджером, художником) [2, с. 120].

За європейськими стандартами випускник ЗВО готовий до виконання своїх професійних обов'язків одразу після закінчення навчання (хоч в багатьох випадках передбачається додаткова сертифікація фахівців незалежними установами). В українській системі педагогічної освіти диплом про завершення ЗВО дає право на працевлаштування в закладі освіти. Українські студенти у процесі професійної підготовки отримують належну теоретичну основу (сукупність знань і вмінь), проте випускники часто бувають не готовими до самостійної практичної діяльності, тому допускають у роботі помилки і, подекуди, розчаровуються у виборі професії, що спричиняє значну плінність кадрів серед молодих педагогів.

Провівши опитування серед випускників ЗВО художньо-педагогічного профілю (30 осіб, випускників різного віку), ми з'ясували ситуацію, яка склалась у ЗВО художньо-педагогічного профілю, а також виявили основні проблеми і визначили можливі шляхи вдосконалення заходів щодо підвищення якості педагогічної підготовки майбутніх фахівців. Проаналізувавши результати відповідей респондентів щодо причин, які негативно впливають на ефективну професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців, ми отримали такі результати: навчання не було найголовнішим пріоритетом в житті – 40 %; не усвідомлення, для чого потрібно навчатись – 60 %; некомпетентність викладачів – 56 %; недостатня мотивація – 30 %; невідповідність змісту професійно орієнтованих (образотворчих) дисциплін сучасним вимогам – 80 %; низький рівень матеріально-технічної бази ЗВО – 95 %; безсистемність або відсутність послідовності у викладанні загальнохудожніх дисциплін у ЗВО – 70 %. Учасники опитування також зазначили, що процес професійної підготовки студентів здійснюється здебільшого як традиційне навчання, а не як творчий процес.

За одержаними даними, перші, допрофесійні знання, вміння та навички з образотворчого мистецтва до вступу у ЗВО студенти набули закінчивши художню школу (15 %), 22 % навчалися в художній студії та 33 % вчилися на підготовчих курсах. Цікавим виявився той факт, що значна частина (30 %) – здобули підготовку у ЗПТО художнього профілю. Враховуючи те, що художня освіта є ступеневою, ми проаналізували професійну підготовку майбутніх фахівців і діяльність педагогів ЗПТО та ЗВО художньо-педагогічного профілю в умовах вітчизняного освітнього простору. Зокрема, ми звертали увагу на інтерактивні методи навчання, які науковці та практики нині визнають дієвим засобом підвищення ефективності освітнього процесу та якості підготовки фахівців. На жаль, їх використання на практиці в досліджених нами закладах

поки що фрагментарне, епізодичне, несистемне внаслідок не розробленості відповідних технологій і неготовності більшості педагогічних працівників і керівників освіти впроваджувати і застосовувати новітні засоби, зокрема освітні інформаційно-комунікаційні технології та комп'ютерно орієнтовані виробничі технології.

Під час використання інтерактивних методів навчання педагоги ЗПТО зустрічаються з такими труднощами: залучення до роботи всієї групи потребує значної кількості часу для підготовки як учнів, так і викладачів; неналаштованістю учнів на сумлінну підготовку до інтерактивних занять; складністю створення у групі атмосфери, яка сприяла б співпраці, порозумінню, доброзичливості. У застосуванні нетрадиційних форм навчання помітне: перевантаження учнів і викладачів; необхідність оптимального поєднання конкретних форм навчання з організацією позааудиторної підготовки учнів під керівництвом викладача: деяка показовість у проведенні нетрадиційних форм, що призводить до порушення цілісності педагогічного процесу на заняттях [8, с. 22].

Основною метою нашого експериментального пошуку була перевірка теоретичних і практичних знань педагогів ЗПТО і ЗВО щодо застосування інтерактивних методів навчання у сучасній професійній підготовці фахівців художнього профілю; розкриття сутності основних показників ефективності застосування інтерактивних технологій навчання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців; перевірка знань студентів до і після застосування інтерактивних технологій навчання. Ця мета зумовила характер основних завдань, що потребували вирішення в ході експерименту: розроблення діагностичного інструментарію; відстеження рівня готовності педагогів ЗПТО та викладачів ЗВО до самоосвіти та самовдосконалення; виявлення готовності педагогів ЗПТО та викладачів ЗВО до інноваційної діяльності; виявлення труднощів у прагненні педагогів ЗПТО та викладачів ЗВО до самовдосконалення; надання рекомендацій щодо підвищення професійної компетентності педагогів ЗПТО та викладачів ЗВО художнього профілю; узагальнити отримані дані за допомогою методів математичної статистики.

Для діагностування результатів освітнього процесу одним із найскладніших питань є виявлення критеріїв і показників, які дають змогу визначити ефективність навчання та виховання. Найбільш істотні вимоги до критеріїв оцінювання: по-перше, вони повинні адекватно відображати не лише суть оцінюваного явища, а й динаміку його змін; по-друге, безпосередньо показувати результати навчання; по-третє, передбачати можливість кількісного та якісного оцінювання результатів навчання. Критерії мають відповідати цілям і завданням професійної підготовки.

Відповідно до розроблених критеріїв необхідно підібрати ще й способи оцінювання ефективності (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії, компоненти і способи оцінювання ефективності підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін

Критерії	Компоненти	Способи оцінювання
<i>когнітивно-діяльнісний:</i> сформованість професійних знань, умінь і навичок студентів	- професійно теоретичний; - професійно практичний	тестування
<i>професійно-особистісного потенціалу педагога:</i> відповідність якостей педагогічних працівників до вимог професійної діяльності	- особистісно-діловий; - професійно значущий; - соціально значущий	самооцінювання
<i>результативності освітнього процесу:</i> розвинутість компонентів професійної компетентності	- мотиваційний; - аксіологічний; - знаннєвий; - операційно-технологічний; - рефлексивний; - креативний	експертне оцінювання

Зауважимо, що не всі запропоновані критерії можуть бути визначені прямим вимірюванням, вони є інтегрованими характеристиками і можуть бути виміряні опосередковано за допомогою експертного опитування або кваліметричних методів, в основі яких лежить факторно-критеріальне моделювання, коли визначені якісні фактори розкладаються на низку простих властивостей-критеріїв і вимірюються абсолютними показниками. Зокрема *когнітивно-діяльнісний критерій (критерій якості засвоєння знань, умінь і навичок)* охоплює такі характеристики, як повнота, оперативність, міцність, узагальненість, системність професійних знань, умінь і навичок.

Розглянемо на практиці рівень підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін, у тому числі ступінь використання інтерактивної моделі навчання на лютий 2015 р. за допомогою емпіричних методів дослідження (спостереження, опитування, колективних та індивідуальних бесід).

Спочатку дослідження проводилось у ЗПТО художнього профілю: Львівському вищому професійному художньому училищі № 14, Стрийському вищому художньому професійному училищі, Художньому професійно-технічному училищі № 14 (Івано-Франкове). У ньому взяли участь такі групи респондентів: педагоги – 61 осіб; учні – 416 осіб (за якістю їхньої підготовки ми оцінювали готовність педагогічних працівників). Із педагогів, професійна компетентність яких досліджувалась, 17 осіб (28 %) мають стаж педагогічної роботи від 3 до 10 років, 29 осіб (47 %) – від 11 до 20 років, 9 осіб (15 %) – від 21 до 30 років, 6 осіб (10 %) – більше 30 років.

Формувати професіонала, здатного до інноваційного типу мислення, може тільки педагог, який опанував культуру самовдосконалення та самоосвіти. З метою виявлення готовності педагогів до самоосвіти, самовдосконалення та інноваційної діяльності було проведено анкетування, результати якого подані на рис. 1.

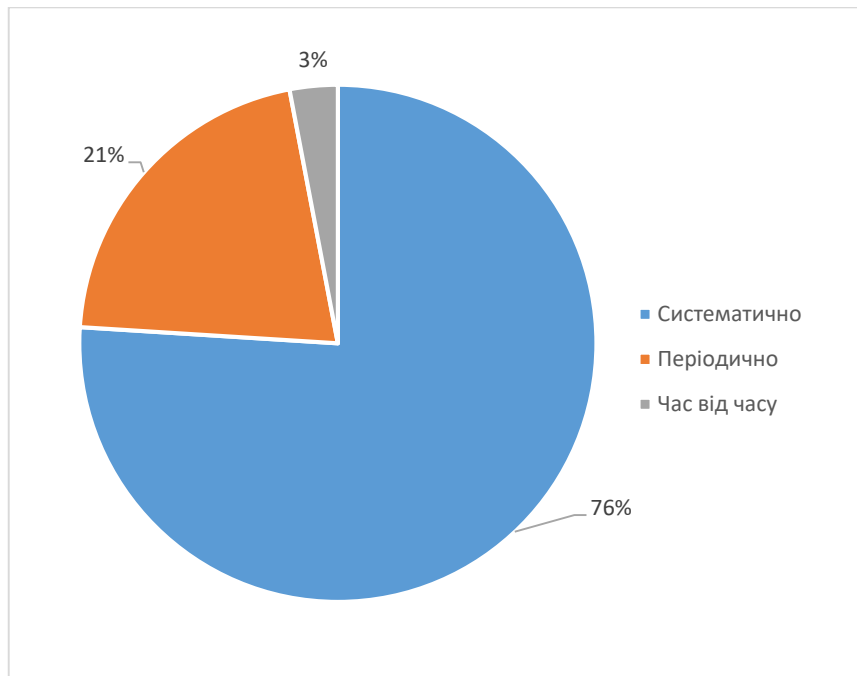

Рис. 1. Діаграма саморозвитку викладачів ЗПТО

Аналіз відповідей респондентів (рис. 1) свідчить про те, що 46 осіб (76 %) займаються саморозвитком систематично, 13 (21 %) – періодично, 2 особи (3 %) – час від часу. Згідно з опитуванням переважна більшість респондентів (96 %) вважає, що застосування нових технологій для використання на заняттях – це особиста справа педагога, і лише 26 % педагогів правильно пояснили, що таке інновація в освіті.

Когнітивний аспект готовності педагогів до інноваційної діяльності показав, що лише 9 % викладачів вважають себе повністю теоретично підготовленими до впровадження інноваційного досвіду; 54 % – достатньо готові; 17 % – готові частково, а 20 % – не готові до такого виду діяльності.

Завдяки анкетному опитуванню ми виявили також, чи володіють інтерактивними методами педагоги ЗПТО та які інтерактивні методи застосовують у навчальному процесі частіше.

Як бачимо з табл. 2, педагоги ЗПТО художнього профілю з указаних інтерактивних методів навчання найчастіше застосовують метод «Дерево рішень», рольові ігри, дебати, метод «Мікрофон», «Незакінчене речення».

Таблиця 2

**Рівень володіння інтерактивними методами (технологіями) педагогів
ЗПТО художнього профілю**

№ з/п	Інтерактивні методи (технології)	Володію, можу поділитися досвідом	Не володію	Володію частково
1.	Аналіз ситуації	24	20	17
2.	Вирішення проблеми «Дерево рішень»	19	19	23
3.	Розігрування ситуації в ролях	24	19	25
4.	Метод ПРЕС	10	49	2
5.	Займи позицію Зміни позицію	18	34	9
6.	«Акваріум»	-	58	3
7.	Дебати	23	4	34
8.	Дискусія	57	2	2
9.	«Карусель»	-	48	13
10.	Робота в малих групах	38	13	10
11.	«Мікрофон»	12	14	35
12.	Незакінчене речення	27	4	30
13.	«Розумовий штурм»	-	58	3
14.	«Навчаючи – учись»	23	31	7
15.	«Ажурна пилка»	2	57	2
16.	Робота в групах	36	17	8
17.	Ротаційні (змінні) трійки	3	51	7

Важливо зазначити, що сучасному педагогу без постійної самоосвіти (опрацювання наукової фахової літератури; вивчення досвіду та співпраці з практикуючими фахівцями; відвідання тематичних семінарів та конференцій тощо) та самовдосконалення важко забезпечити впровадження в навчальний процес інтерактивних, новітніх методів навчання, забезпечити належний рівень підготовки майбутніх фахівців. З метою виявлення чинників, які перешкоджають використанню інтерактивних технологій навчання, педагогам ЗПТО та викладачам ЗВО запропоновано завершити думку: «Не використовую інтерактивні технології, тому що...». На цій підставі заповнено табл. 3.

Таблиця 3

Основні чинники, які заважають педагогам ЗПТО та викладачам ЗВО застосовувати інтерактивні технології

№	Негативні фактори	Педагоги ЗПТО		Викладачі ЗВО	
		к-ть	%	к-ть	%
1	Великі витрати часу	55	91	8	10
2	Обмеженість теоретичних знань	52	85	–	–
3	Недостатнє навчально-методичне та інформаційно-комунікаційне забезпечення	61	100	80	100
4	Консервативність	44	72	7	9

Формальність у впровадженні сучасних ідей та інноваційних технологій не сприяє професійному розвитку особистості педагога та його успішній педагогічній діяльності. На підставі аналізу результатів дослідження виявлено, що основними проблемами під час впровадження нових технологій навчання є недосконала матеріально-технічна база та велика витрату часу на підготовку занять за новими технологіями.

Отже, результати констатувального етапу експерименту дали підстави для висновку, що діяльність викладачів професійно-художніх дисциплін є недосконалою, оскільки їхня традиційна професійна підготовка у ЗВО художнього профілю є недостатньо ефективною. Проведений комплексний аналіз одержаних даних свідчить, що належному засвоєнню знань перешкоджають, переважно, такі причини: неузгодженість вивчення професійно орієнтованих дисциплін, недоліки навчально-програмного забезпечення, домінування застарілих цільових настанов та освітніх конструкцій, недостатня підготовленість викладачів професійно орієнтованих предметів, відсутність у закладах вищої освіти чіткого плану дій щодо впровадження інноваційних методів навчання, в тому числі інтерактивних, які мають ґрунтуватися на вирішенні комунікативних завдань і сприяти інтелектуально-пізнавальній активності студентів.

Проаналізувавши недоліки в підготовці викладачів професійно-художніх дисциплін у ЗВО та основні проблеми, з якими вони стикаються на практиці перших років професійної діяльності, ми можемо з'ясувати, які сучасні змістові й організаційні складові має охоплювати навчання майбутніх фахівців у художньо-педагогічних закладах. Дослідження показують, що найбільші труднощі у студентів викликає невміння раціонально розподілити свій час. До того ж майже відсутні або недостатньо розвинені навички самостійної роботи, повільний темп сприйняття інформації, труднощі під час орієнтування в навчальному матеріалі. Під час навчання можуть виникнути деякі негативні зміни: зниження пам'яті, погіршення мислення; коливання ефективності, зниження точності практичних дій; зміщення чи втрата цілі: послаблення активності та зниження рівня працездатності; призупинка навчання, відмова від навчання тощо [7, с. 226].

Недоліки підготовки педагогічних кадрів для вищої школи полягають у відсутності гнучкої освітньої системи, здатної до швидкої адаптації відповідно до нових вимог сучасного суспільства. Така система передбачає використання сучасних форм, методів і засобів навчання, диференціацію та індивідуалізацію професійної підготовки майбутнього педагога, застосування широкого спектру новітніх технологій, впровадження інноваційних програм у практику педагогічної підготовки викладачів закладів вищої освіти [6, с. 52].

Незважаючи на відчутні теоретичні та методично-практичні здобутки в галузі сучасної художньо-педагогічної освіти, дотепер актуальною залишається гостра потреба зміни підходів і, передусім, оновлення змісту навчальних дисциплін. Причини окресленої ситуації – це штучна роз'єднаність закладів освіти художнього профілю різного рівня; недоречний консерватизм у розробленні змісту професійної підготовки майбутніх фахівців професійно-художніх дисциплін та недостатньо активне впровадження новітніх освітніх технологій.

Сучасні викладачі потребують удосконалення структури освітнього процесу ЗВО України, забезпечення розвитку професійного проблемно-пошукового мислення молоді, формування внутрішніх стимулів до навчання та творчості. Зазначимо, що провідні українські ЗВО намагаються вирішувати проблеми професійно-художньої та педагогічної підготовки фахівця, формування особистісно-творчого розвитку, творчої самореалізації та набуття педагогічної майстерності майбутніми викладачами. Слід однак, наголосити, що в багатьох українських педагогічних закладах вищої освіти професійна підготовка майбутніх викладачів професійно-художніх дисциплін досі не виправдана спрямовується переважно на репродуктивні види діяльності, й здебільшого мало часу відводиться на самостійну роботу. Студенти досить часто виконують нетворчі навчальні роботи з образотворчого мистецтва під наглядом і контролем викладача. Тобто, процес професійної підготовки має, передусім, вузьку навчальну спрямованість і характеризується відсутністю креативності. Проте, українські ЗВО декларують, що освітній процес у їх стінах передбачає створення сприятливих умов для найкращого засвоєння студентами знань і вироблення вмінь; отримання ґрунтовної психолого-педагогічної освіти; необхідної художньо-педагогічної підготовки та сформовану педагогічну культуру.

Зазначимо, що подібна ситуація, на жаль, характерна для вітчизняної вищої педагогічної школи. Дослідження сучасного рівня сформованості педагогічної культури майбутніх викладачів, яке проводила група українських науковців серед студентів педагогічних ЗВО, показало невтішний результат: 50 % опитаних студентів шляхом самооцінки визначили достатній рівень сформованості педагогічної культури, 10 % – високий; світогляд мають: науковий – 24 %, релігійний – 16 %, не визначилися – 60 %; не визначили мету навчання за своїм предметом – 27 % студентів; у більшості педагогічних університетів України не передбачено навчального часу на цілеспрямоване формування педагогічної культури; 50 % студентів мають низький рівень сформованості національної свідомості; лише 40 % із них після здобуття вищої освіти мають намір працювати в Україні, а 60 % – за кордоном [4, с.167-168].

Ці дані актуалізують гостру потреба в зміні підходів і змісту професійної підготовки студентів ЗВО, зміні принципових позицій щодо творчо-активізувальної та особистісно орієнтованої спрямованості. Щоб покращити розвиток студентів, потрібно збільшити кількість творчих і спонтанних короткочасних завдань, а також активізувати переважно індивідуальні та колективні творчі форми роботи. Адже такі форми будуть затребуваними в подальшій практичній педагогічній діяльності. Дисципліни, які викладають на художньо графічних і педагогічних факультетах ЗВО, мають бути узгоджені з особливостями майбутньої професійно-педагогічної діяльності нинішніх студентів; професійна підготовка на педагогічному факультеті не повинна спрямовуватись на вузько професійне оволодіння образотворчою грамотою (художні знання, уміння, навички), на використання різних художніх технік у майбутній педагогічній діяльності та на суто мистецькі аспекти їхньої професійної підготовки; професійна підготовка має орієнтуватися на творчі задатки майбутнього викладача професійно-художніх дисциплін, на майбутню педагогічну діяльність з удосконаленою методикою навчання та на досягнення належного рівня педагогічної майстерності.

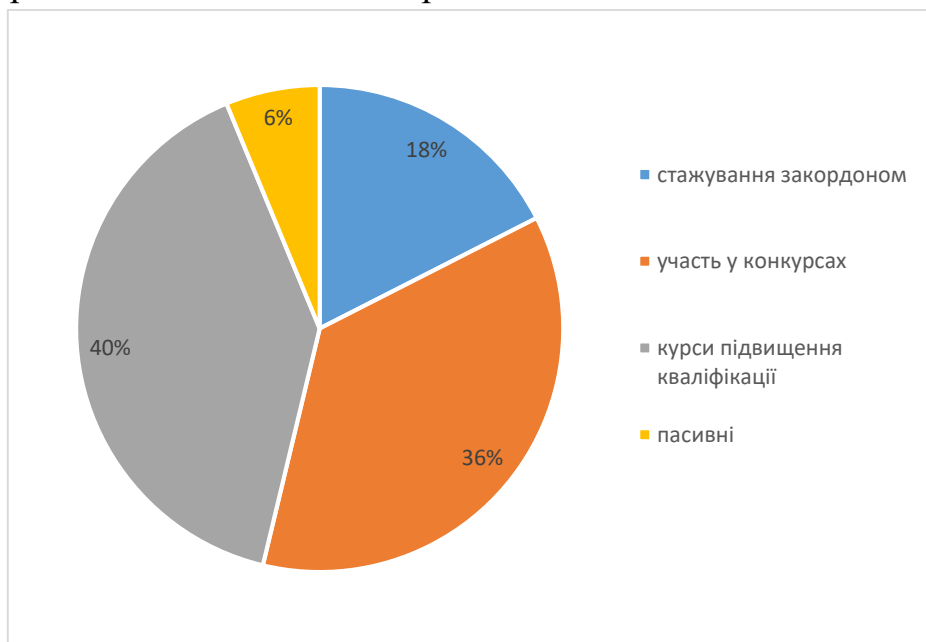

Рис. 2. Напрями саморозвитку викладачів ЗВО

Подальші наші констатувальні пошуки проводилися у ЗВО. Протягом 2016–2017 навчального року ми на практиці вивчали модель навчання, ступінь застосування інтерактивних методик і рівень підготовленості викладачів до самовдосконалення. Дослідження виконувалось у Львівській національній академії мистецтв, Львівському національному університеті імені Івана Франка, Національному педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова. У ньому взяли участь такі групи респондентів: викладачі – 80 осіб; студенти – 200 осіб. Із викладачів, професійна компетентність яких досліджувалась, 11 осіб (13,75 %)

мали педагогічний стаж до 5 років, 22 осіб (27,5 %) – від 6 до 10 років, 17 осіб (21,25 %) – від 11 до 20 років, 30 осіб (37,5 %) – більше 20 років.

З метою виявлення готовності до самоосвіти та самовдосконалення проведено анкетування викладачів ЗВО, які дали відповідь на запитання «Яким чином Ви покращуєте свій професійний рівень?» Результати подані на рис. 2.

Аналіз відповідей респондентів (рис. 2) свідчить, що 14 осіб (18 %) проходили стажування закордоном, 29 особи (36 %) – брали участь у різноманітних конкурсах, 32 особи (40 %) – проходили курси підвищення кваліфікації, 5 осіб (6 %) – пасивні.

На прохання вказати позитивні та негативні сторони викладацької роботи ми отримали такі результати (респонденти могли обирати декілька варіантів).

Таблиця 4.

Позитивні та негативні сторони викладацької роботи

№ з/п	Позначте відповідь у рядку	Характеристика	
		позитивна	негативна
1	цікава творча робота	65	3
2	графік роботи	51	2
3	велика відпустка	56	
4	можливість професійного зростання	50	6
5	престиж обраної професії	35	8
6	можливість сумісництва з іншою роботою	37	29
7	низька вірогідність її втратити	27	27
8	рівень заробітної плати	11	60
9	спілкування з молоддю	72	2
10	репутація навчального закладу	55	10
11	взаємовідносини у колективі	60	8
12	умови праці	46	17
13	контингент учнів	46	23
14	соціальні пільги (путівки, безкоштовне харчування тощо)	16	46
15	місце розташування роботи	51	17

На запитання, які чинники перешкоджають викладачам займатися науково-методичною діяльністю (дозволялось позначити 4 найбільш впливові причини), учасники опитування дали такі відповіді: наукова робота погано оплачується (42 особи); недоступна необхідна наукова література (13 осіб); немає доступу до Інтернету (8 осіб); слабка ресурсна база (36 осіб); немає коштів на поїздки на конференції, стажування тощо (50 осіб); немає можливості публікуватися (32 особи.). Також викладачі вказували на: велике навантаження на роботі, відсутність заохочення до наукової діяльності, велику кількість навчальної документації, відсутність мотивації. До основних проблем, які стоять

на шляху особистісної самореалізації, респонденти віднесли: побутові негаразди, завантаженість «паперовою» роботою, що не сприяє творчому пошуку; брак фінансів і часу, матеріальної підтримки і заохочення; скорочення кількості годин на їхні дисципліни; недосконалі тематичні плани, що призводять до «поверхневого» вивчення матеріалу з професійно орієнтованих навчальних дисциплін.

Окрім того, на запитання «Які методи роботи Ви вважаєте найбільш ефективними для навчання?» (позначте не більше 5 варіантів), ми отримали такі відповіді: лекції (22,5 %), лекції з елементами бесіди (68,75 %), обговорення в групі (52,5 %), тренінгові вправи (32,5 %), мозкові атаки (23,75 %), рольові ігри (15 %), аудіовізуальні методи (40 %), конкурси, вікторини, змагання (36,25 %), розв'язання навчальних ситуацій (45 %).

Загалом аналіз сучасного рівня підготовленості викладачів професійно-художніх дисциплін у ЗВО показав: невідповідність якості їхньої професійної підготовленості до сучасних вимог щодо педагогічної майстерності, рівня художньо-педагогічної, методичної, мистецької компетентності; недостатнє навчально-методичне, матеріально-технічне, інформаційне забезпечення закладів вищої освіти; соціальну незахищеність педагогічної професії; недостатню увагу у процесі педагогічної освіти щодо формування інтересу до професійної діяльності та запобігання можливого розчарування професією. Отже, незважаючи на здобутки в теорії та методиці мистецької освіти, актуальною є потреба в зміні підходів до навчального процесу та принципових позицій щодо здійснення творчо-інноваційного впливу на професійний розвиток та необхідності піднесення якості підготовки майбутніх викладачів професійно-художніх дисциплін в українських закладах вищої освіти.

Художньо-педагогічні ЗВО покликані виконувати зростаючі вимоги, викладені в законі України «Про вищу освіту» [3], «Національній доктрині розвитку освіти» та інших нормативних документах. Безперечно, необхідний рівень професійної підготовки студентів забезпечується наявністю науково обґрунтованих засад формування художніх умінь і навичок у процесі викладання професійно-художніх дисциплін. Це передбачає, насамперед, урахування принципів особистісно-діяльнісного підходу до розвитку задатків і здібностей студента, забезпечення активного характеру навчання та мислення, здійснення цілеспрямованого, організованого впливу на діяльність студента. Ефективне формування художніх умінь і навичок майбутніх викладачів професійно-художніх дисциплін потребує комплексного підходу до викладання відповідних дисциплін, що забезпечує якісно нову основу засвоєння навчального матеріалу та є важливим засобом удосконалення його вивчення [1, с. 13]. Водночас, їхня підготовка у ЗВО як викладачів потребує вміння запам'ятовування й аналізування великих обсягів науково-інформації, застосовування різних

методів педагогічного дослідження та вироблення власної педагогічної позиції. Для цього майбутні фахівці повинні володіти навичками творчого педагогічного мислення, умінням засвоювати й адаптувати набуті знання у своїй подальшій професійно-педагогічній діяльності, збільшуючи свій теоретичний і практичний досвід і як художника, і як викладача. Студенти мають не лише брати активну участь у процесі навчання, а й виробляти власну позицію щодо отримання нових знань, творчо переосмислювати їх і співвідносити здобуті результати з перспективами своєї професійної діяльності.

У зв'язку з цим у системі вищої художньо-педагогічної освіти кардинального оновлення потребують технології викладання професійно-орієнтованих дисциплін, обґрунтування якісно нових можливостей у змісті й організаційно-методичному забезпеченні навчального процесу, впровадженні предметів і методик, спрямованих на розвиток і формування духовно-творчого та ціннісно-особистісного потенціалу майбутніх викладачів професійно-художніх дисциплін, призначення яких полягає у формуванні внутрішнього світу своїх вихованців засобами мистецтва, пробудженні в них інтересу до різновидів художньої творчості, залученні до активної творчої діяльності, розкритті індивідуальних творчих здібностей, спрямуванні світоглядних позицій у правильне русло.

Оновлення професійної підготовки викладачів професійно-художніх дисциплін потребує істотних змін і оновлень змісту, форм, методів і засобів навчально-пізнавальної діяльності студентів. У цьому контексті доречним є впровадження особистісно орієнтованої системи підготовки майбутніх викладачів, яка передбачає: переосмислення цілей навчання від отримання студентами готових знань, умінь і навичок до свідомої потреби в саморозвитку та самореалізації; оволодіння предметом викладання втрачає статус центрального завдання, оскільки стає інструментом реалізації цілей, пов'язаних із забезпеченням розвитку студента; пошук і впровадження особистісно спрямованих на розвиток студента технологій, методів, прийомів, форм і засобів навчальної діяльності; подолання суперечностей між здійсненням студентом власної навчальної діяльності та необхідністю становлення його особистісної педагогічної позиції шляхом використання різних форм рефлексії та організації дослідницького пошуку [5, с. 68-70].

У зв'язку з цим у психолого-педагогічній науці (М. Євтух, О. Пометун, С. Сисоєва, М. Фіцула, С. Цесаренко та ін.) та практиці вищої педагогічної освіти збільшується кількість досліджень, які розкривають шляхи особистісно орієнтованого навчання студентів, що є найважливішою педагогічною умовою їхньої професійної підготовки до здійснення особистісно-орієнтованого навчання (І. Богданова, В. Євдокімов, А. Кучерявий, Д. Пашенко, О. Пехота, І. Прокопенко, Г. Троцько та ін.); розробляються та впроваджуються активні й

інтерактивні методи навчання: педагогічний тренінг, ділова професійна гра, «мозковий штурм», робота в малих групах тощо.

Список використаних джерел

1. Бойчук В.М. *Формування художньо-графічних умінь майбутнього вчителя технології у процесі вивчення предмету «Основи композиції»* // В.М. Бойчук / *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень: зб. наук. пр. – Вип. 3/ редкол.: Р.С. Гуревич (голова) [та ін.]*; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. – С. 12-16.
2. Бондар В.І. *До питання про модель конкурентоспроможного випускника педагогічного ВНЗ. Школа першого ступеня: теорія і практика: зб. наук. праць Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди / В.І. Бондар.* – Переяслав-Хмельницький. – 2004. – Вип. №10. – С.118–123.
3. Закон України від 01.07.2014 N1556-VII – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>,
4. *Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : колективна монографія / автори : В. Андрущенко, Н. Дівінська, Б. Корольов, М. Левшин [та ін.] ; АПН України, Ін-т вищої освіти; за заг. ред. В. Андрущенка, В. Лугового. – Київ: Педагогічна думка, 2008. – 256 с.*
5. Пехота О.М. *Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: [Текст] : Монографія / О.М. Пехота, А.М. Старєва. – Миколаїв : Іліон, 2005. – 272с.*
6. *Підручник : Основи педагогічної творчості : підр. для студ. вищ. пед. навч. закл. / Сисоєва С.О. // АПН України, Ін-т педагогіки і психології професійної освіти. — К. : Міленіум, 2006. — 346 с.*
7. *Психофізіологічне забезпечення готовності студентів до педагогічної діяльності [Текст] : монографія/ АПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка ; ред. О. М. Кокун. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 296 с.*
8. *Стяглик Н.І. Нетрадиційні форми навчання та їх вплив на якість навчального процесу в школі : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 "Теорія та історія педагогіки" / Н.І. Стяглик. – Харків. – 25 с.*

УДК 834.6:364.7:265

*Е.Е. Кошман, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры педагогики УО «ГТУ им. Ф. Скорины»
Гомель, Республика Беларусь*

ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ИГРОВОГО ПРОЕКТИРОВАНИЯ В УНИВЕРСИТЕТСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

Аннотация. Рассматривается проблема педагогического потенциала игрового проектирования в университетском образовании. Раскрыта сущность игрового проектирования как метода обучения, выявлены его педагогические возможности в подготовке будущих специалистов.

Ключевые слова: методы активного обучения, университетское образование, проектирование, игровое проектирование, метод проектов, игровой метод.